
Informe sobre la protecció del Cinema Metropol de València

Autor: Css. Llegat Històric i Artístic
Aprovació: Ple, 22 juny 2020

I Objecte

Es redacta el present Informe responent a la petició de la Delegada de Patrimoni i Recursos Culturals, de data d'entrada al Consell Valencià de Cultura 18 de febrer de 2020, en el què exposa que

"se han presentado escritos de la Fundación Goerlich de la Comunitat Valenciana, así como del Departamento de Historia del Arte de la Universitat de València..." i que "...atendiendo al contenido de estos escritos, esta Concejalía considera que podría ser de interés conocer la opinión...del Consell Valencià de Cultura...sobre si el edificio del antiguo Cine Metropol, desde el punto de vista histórico-artístico es merecedor de algun tipo de protección".

II Informació consultada

Per a l'elaboració d'aquest informe s'ha consultat la documentació lliurada per la Regidoria remetent, formada pels escrits citats en l'anterior paràgraf. A més, s'han consultat els textos següents:

València 1931-1939. Guía urbana. La ciudad en la Segunda República. L. Aragó, J. M. Azkárraga y J. Salazar. PUV. 2007.

València, capital cultural de la República (1936-1937). M. Aznar Soler (ed.). CVC. 2007.

Guía de arquitectura de València. VV.AA. CTAV. 2007.

Javier Goerlich Lleó. D. Benito, D. Sánchez, A. Llopis. Ajuntament de València. 2014.

Javier Goerlich Lleó. Arquitectura i urbanisme a València (1914-1962). Catàleg de l'exposició. A. Llopis, comissari. Ajuntament de València. 2018.

Façana del Cinema Metropol

III Valoració arquitectònica, urbanística i sociocultural

Tractarem d'extractar *bona fide* les conclusions dels informes presentats referits en l'apartat I i de la bibliografia consultada del II.

1

Informe del redactors del Pla Especial de Protecció de l'Eixample designat com "*Estudio pormenorizado sobre los valores arquitectónicos y culturales del edificio situado en la calle Hernán Cortés nº 9, antiguo Cine Metropol*".

Els autors exposen la metodologia emprada:

"El sistema de objetivación del interés se resume en la valoración de ocho campos. Los cuatro primeros responden a valores urbanísticos; los tres segundos se ocupan de los valores arquitectónicos."

Els urbanístics són : "*Carácter estructural, Carácter articulador, Pertenencia a un conjunto homogéneo, Valor ambiental.*"

Els arquitectònics són: "*Referencia Cultural-Arquitectónica, Carácter de Modelo de Referencia, Adscripción Tipológica.*"

Per últim, afegeixen una "Valoración socio-cultural. "

Aplicat aquest model d'anàlisi al Cinema Metropol, qu'es pot consultar *in extenso* en l'expedient i que no reproduïrem en aquest informe, els autors conclouen :

"En cuanto a la valoración urbanística, la aplicación de los criterios valorativos descritos en el presente estudio no atribuye al edificio valores estructurales, articuladores o ambientales que deban ser tenidos en cuenta.

En cuanto a la valoración arquitectónica... aplicando los criterios valorativos utilizados durante la redacción del Plan Especial del Ensanche, el edificio no alcanza el interés suficiente como para ser incorporado al Catálogo del Plan, ni en tanto que inmueble representativo de la arquitectura "racionalista" valenciana, ni tampoco en su vertiente "Art-déco".

En cuanto a la valoración sociocultural, se puede reconocer un cierto interés, genérico e inmaterial, respecto a la relación del cine Metropol con la memoria de la cinematografía de la ciudad. Dicho interés tiene su correlato material en la decoración aplicada en los frentes de la planta baja-primera, como muestra de los cambios socioculturales de la Valencia de las primeras décadas del siglo XX. En ese sentido se puede recomendar – nunca prescribir– algún gesto que permita conservar la mencionada memoria a través de una reinterpretación de la iconografía "Art-déco", teniendo en cuenta que la pobre naturaleza de su manufactura la hace difícilmente removible de la albañilería de fachada.

2

Informe presentat com "Alegaciones del Departamento de Historia del Arte de la Universitat de València para que se garantice la protección del edificio del antiguo cine Metropol de Valencia, que como Bien de Relevancia Local le otorga la ley 4/1998, de Patrimonio Cultural Valenciano."

El contingut de les al·legacions es divideix en tres parts:

La primera aborda la necessitat de considerar la valoració del patrimoni no tan sol des del punt de vista arquitectònic sinó també del de la Història de l'Art.

En aquest sentit exposa que

"... la principal aportación para orientar la Historia del Arte como ciencia aplicada al monumento y a su valoración fue la que realizó Aloïs Riegl...que plantea un método científico que se basa en una doble observación del monumento: subjetiva, determinada por la percepción que del monumento haga el espectador; y objetiva, por su condición de objeto dotado de historia."

La segona part aplica sistemàticament el marc conceptual d'Aloïs Riegl a l'objecte "Cinema Metropol", que no és necessari traslladar íntegrament a aquest informe, per concloure que

"el Cine Metropol está muy ligado a la historia republicana de nuestra ciudad, sus líneas modernas se vinculan además al ideario republicano y a sus formas de expresión artística, aspecto que le confiere un gran valor histórico "

i que

"el Cine Metropol, realizado en 1933 (y no en 1929 como se ha dicho en algunas publicaciones), se trata de un edificio decisivo y único en el panorama arquitectónico de la ciudad de Valencia y en la producción del propio Goerlich, ya que el arquitecto, a partir de la intervención en este inmueble, introduce en su obra particular las líneas del Movimiento Moderno, en su vertiente más estrictamente racionalista (además de incorporar en su fachada una rotulación en estilo decó). Este estilo moderno lo empleará luego en otros edificios decisivos de la ciudad. El aspecto moderno del Cine Metropol viene determinado por la completa desornamentación de su fachada, en la que utiliza un audaz voladizo, y un remate que levanta visualmente la altura del edificio original. "

La tercera part està dedicada íntegrament a la aplicació al cas de la Disposició Addicional Quinta redactada en l'article 4 de la Llei 9/2017, de 7 de abril, de la Generalitat, de modificació de la Llei 4/1998, del Patrimoni Cultural Valencià, que estableix en el seu punt tercer la protecció com a Bé de Rellevància Local.

I a la vista de l'anterior afirma que

"Sobre la base de lo expuesto en la conclusión anterior y a la legislación vigente en el momento) actual en materia de Patrimonio Cultural, consideramos que existen razones objetivas y fundadas para considerar el antiguo Cine Metropol como uno de los <espacios singulares relevantes e históricos de la capitalidad valenciana> y como uno de los <espacios relevantes que utilizaron personajes importantes de nuestra historia durante el periodo de guerra de 1936 a 1939> además de estar construido antes de 1940, por lo que este conjunto goza íntegramente de protección como Bien de Relevancia Local desde el 1 de mayo de 2017, cuando entró en vigor la Ley 9/2017, de 7 de abril, que amplía los supuestos de protección genérica contemplados en la Disposición Adicional Quinta de la Ley 4/1998".

3

Escrit de la Fundació Goerlich de la Comunitat Valenciana.

La Fundació Goerlich adreça escrit a l'Ajuntament el 2 de maig de 2018 pel qual expressa el seu rebuig a la notificació d'abril de 2018 en què se li notifica que no procedeix la catalogació del Cinema Metropol pel seu escàs interès, si bé, es recomana el manteniment de les línies compositives de la façana i la singular decoració i tipografia del rètol del cinema, tot d'acord amb la Conselleria de Cultura en el seu informe de desembre de 2017.

En la seua argumentació de contingut cultural, no jurídic, demana la protecció del bé com a BRL lloant els seus valors estètics i apel·lant a la Disposició Addicional Cinquena de la Llei 4/1988 de Patrimoni Cultural Valencià.

4

Protecció atorgada pels Catàlegs urbanístics fins a l'actualitat

L'edifici no va ser considerat d'interès durant la redacció de l'Inventari Municipal d'Edificis elaborat en els anys 1985 i 1986, en el curs de la redacció del Pla General de València de 1988. D'aquesta manera va quedar exclòs del Llistat del Catàleg del PGOU corresponent a l'apartat A) "Conjunts i Edificis Protegits".

Tampoc va ser considerat d'interès en termes de patrimoni urbà quan es va dur a terme la redacció del Pla Especial de Protecció de l'Eixample "PEP-1 *Plà del Remei- Russafa Nord"(2005) en l'àmbit del qual es troba situat.

5

Referències bibliogràfiques en la Segona República

En el "Avance de un Inventario", contingut en el llibre *Javier Goerlich Lleó*, de D. Benito, D. Sánchez i A. Llopis (Ajuntament de València, 2014), apareix ressenyat com a projecte de 1929 sense ulteriors detalls.

En el capítol "Arquitectura y vivienda obrera durante la II República" del llibre *València 1931-1939. Guía urbana. La ciudad en la Segunda República*, no apareix citat però sí que ho és en el capítol "Calendario festivo en Valencia durante la Guerra Civil ", sense menció de l'autor.

En *Javier Goerlich Lleó. Arquitectura i urbanisme a València (1914-1962). Catàleg de l'exposició*, es fa una defensa del valor de l'immoble dins del corpus goerlichà i hi introdueix valoracions de tipus històric i cultural, expressant que "...és un element clar i supervivent de l'arquitectura republicana a la qual deu les seues línies..."

Tampoc és recollit en la *Guia d'Arquitectura de València*, publicada pel Col·legi Territorial d'Arquitectes de València en 2007.

En el capítol tercer, "València: arquitectura i República", del volum 1 de *València, capital cultural de la República (1936-1937)*, editat per M. Aznar Soler (CVC, 2007), no apareix citat el Cinema Metropol.

IV Valoració legal

L'apartat 3 de l'article 4 de la Llei 9/2017, de 7 de abril, de la Generalitat, de modificació de la llei 4/1998, de 11 de juny, del patrimoni cultural valencià, estableix:

"3. El patrimoni històric i arqueològic civil i militar de la Guerra Civil en la Comunitat Valenciana, a més dels espais singulars rellevants i històrics de la capitalitat valenciana, com tots aquells edificis que es van utilitzar de seu del govern de la República, a més dels espais rellevants que van utilitzar personatges importants de la nostra història durant el període de guerra de 1936 a 1939. Tots aquests immobles han d'estar construïts amb anterioritat a l'any 1940.

En relació amb aquest patrimoni històric i arqueològic de la Guerra Civil, sense perjudici del seu reconeixement legal de bé de rellevància local a l'entrada en vigor d'aquesta llei, la conselleria competent en matèria de cultura, amb la col·laboració de la Junta de Valoració de Béns, haurà d'executar un inventari específic d'aquests béns en el qual es diferenciarà explícitament entre béns protegits i béns sols a documentar, conforme a la seua relativa importància patrimonial. Així com els llocs de la memòria, que passaran a ser documentats per la seua importància històrica.

4. No obstant això, mitjançant una resolució de la conselleria competent en matèria de cultura, es podrà exceptuar aquest reconeixement per a elements que, analitzats singularment, no acrediten reunir valors culturals suficients per a la seua inclusió en l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià".

Assenyalarem que actualment l'Inventari està en la seua fase inicial però en l'enllaç de la Conselleria de Cultura, referent al Patrimoni Valencià de la Guerra Civil (<http://patrimonigc.gva.es/es/metodologia-i-utilitats>) es disposa textualment:

"Cal precisar que el fet de no estar inscrits actualment en l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià no obsta perquè constituïsquen Béns de Rellevància Local, d'acord amb l'apartat 3 de l'article 4 de la Llei 9/2017, de 7 d'abril, de la Generalitat, de modificació de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià".

Per tant, la Conselleria de Cultura adverteix que, en aquest moment, la no inclusió d'un bé en l'Inventari General de Patrimoni Cultural Valencià no implica que no puga constituir-se com a bé de rellevància local, de cara a la seua posterior inclusió en el futur "Inventari del Patrimoni Valencià de la Guerra Civil". El problema rau, precisament, en la inexistència d'aquest inventari a data d'avui, i a determinar si en aquest moment un element relacionat d'alguna manera amb el patrimoni històric de la Guerra Civil pot ser considerat com a susceptible de protecció, o, en el seu cas, si pot arribar a obtindre aquesta protecció.

Que l'edifici de l'antic cinema Metropol puga no reunir cap dels valors dignes de protecció per a ser inclòs en el futur "Inventari del Patrimoni Valencià de la Guerra Civil", no implica de manera automàtica que no siga susceptible de protecció fins que el referit inventari no es trobe finalitzat, o, en defecte d'això, existisca un pronunciament expressat per part de la Conselleria de Cultura sobre la seua inclusió o exclusió, i fins a aqueix moment no és possible anticipar qualsevol resultat.

Fins i tot, podria obtindre's una mesura cautelar de suspensió de qualsevol intervenció sobre el mateix, basada, precisament, en la inexistència de l'Inventari del Patrimoni Valencià de la Guerra Civil. La mesura cautelar es podria acordar a fi d'evitar perjudicis de caràcter irreparable, especialment, quan del que es tracta és de la desaparició d'un bé susceptible de possible protecció.

V Consideracions

L'anàlisi del documents consultats, tant d'ordre urbanístic i arquitectònic com del camp de l'història de l'art, les disposicions legals, així com les fonts bibliogràfiques referides, mostren amb poc marge de dubte que, com a peça arquitectònica, el Cinema Metropol no abasta en bona mida un nivell destacable el desenvolupament de l'arquitectura del primer terç del segle XX; que és un cas d'intervenció en una obra característica de l'Eixample a la qual amb un cert forçament es tracta d'aplicar fórmules novadores que romanen impostades i que, finalment, representa una obra menor dins de la trajectòria d'un mestre de l'arquitectura del seu temps.

Aquesta última consideració estaria vinculada als valors propis de l'obra en relació al codi estètic de referència, sia el racionalisme o l'art Decó, i de l'autor, el que podríem dir als valors artístics, és a dir, intrínsecs de l'obra d'art, que és el camp crític des del qual es construeix aquest informe.

La història de l'art i més encara de l'arquitectura mostra una difícil vinculació de les obres, de les formes, amb un determinat règim polític. L'autonomia artística és una evidència per als coneixedors i intel·lectuals entenedors, més enllà de casos de sotmetiment forçat, i és el fonament de la creativitat. Per tant, cal deslliurar l'obra d'arquitectura dels règims polítics i no fer lloança d'ells per una mera concordança temporal o amical. La Casa del Fascio, a Como, obra reverenciada pels arquitectes racionalistes, fou projectada i bastida per Giuseppe Terragni, un declarat partidari del feixisme. En els mateixos anys Melnikov projectava i aixecava el Pavelló de l'URSS a París, compartint amb Terragni l'entusiasme de les avantguardes històriques. Val a dir, per tant, que la continuïtat estètica i la discontinuïtat política són evidents.

D'altra banda, el *mainstream* de la teoria contemporània relativa als béns culturals remet cada cop amb més força als valors immaterials dels béns patrimonials, com assenyala encertadament el professor González-Varas en la seua copiosa producció intel·lectual, posant l'accent en els aspectes vinculats a la memòria, més enllà de qualsevol valoració estètica lligada als canons, als codis estètics. Així, la mera vinculació temporal d'un bé a un determinat moment de gran densitat política o emocional presta al bé d'una qualitat que'l porta més enllà dels valors teòrics o canònics que se li atribuïen anteriorment.

La presència de valors rememoratius purament accidentals en termes temporals, com és el cas del Cinema Metropol, de coincidir amb un canvi de règim polític i, per tant, atribuir-li valors aliens o d'una altra categoria intel·lectual, poden imputar a un bé una qualitat certament

immaterial que de cap manera obtindria *per se*, és a dir, per les seues qualitats ínsites, referides als cànons i codis estètics acceptats de forma generalitzada.

Tanmateix, i en certa mida contràriament al que hem exposat, la modificació recent de la Llei del Patrimoni Cultural Valencià proposa la consideració com a Béns de Rellevància local a tots aquells que hagen tingut relació amb la Segona República i, en qualsevol cas, amb la ciutat de València com a capital d'aquesta.

Aquesta disposició, més enllà de qualsevol consideració, necessita un desenvolupament evident, com és la identificació dels béns que l'aixopluc legal cobreix. Però aquesta tasca no ha arribat al seu final i, per tant, ens trobem en un punt dèbil, ja que, si bé *ope legis*, els béns referits són BRL, cal, d'acord amb allò establert, redactar un inventari, i mentrestant els béns es troben en una situació força delicada perquè, vista la possibilitat de què les seues característiques els situe fora de la consideració com a BRL, com contempla el punt 4 de la Disposició, romanen en una situació d'inseguretat jurídica poc desitjable.

VI Conclusió

Sumàriament, el bé Cinema Metropol, al parer de la Comissió de Llegat del Consell Valencià de Cultura, no gaudeix dels valors artístics, en els termes ja exposats, ni pel que fa a si mateix com a obra d'art, ni en la producció de l'autor, d'altra banda, d'una profusa trajectòria.

La seua consideració històrica vinculada a la Segona República no està formalment i documentalment provada, més enllà de la coincidència temporal, i rau en l'àmbit de les valoracions personals, perquè no fou seu d'un organisme de govern, ni de cap institució de les considerades per la Disposició Addicional Cinquena, ni va ser un espai de rellevància política, com s'ha pogut comprovar en l'anàlisi documental.

Resta, fonamentalment que la Conselleria duga endavant l'inventari prescrit en la Llei i confirme o no la qualitat com a Bé de Rellevància Local del Cinema Metropol en una de les dos categories descrites, protegible o documentable, contingudes en el punt 3, o siga exclòs de la categoria BRL, com assenyala el punt 4.

Per tot això, al parer de la Comissió de Llegat del Consell Valencià de Cultura, atenent a l'elemental principi de cautela, i per no incrementar la inseguretat jurídica del bé en qüestió, sembla prudent informar a favor de la no execució de l'enderrocament de l'edifici, fims que la Conselleria de Cultura haja conclos l'Inventari del Patrimoni Valencià de la Guerra Civil.

Aquest informe serà lliurat a la Regidoria de Patrimoni de l'Ajuntament de València i al protocol habitual.